



# Turkish Studies

Volume 14 Issue 1, 2019, p. 1-12  
DOI: 10.7827/TurkishStudies.14813  
ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY



INTERNATIONAL  
BALKAN  
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE  
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: Ocak 2019

✓ Accepted/Kabul: Şubat 2019

✍ Referees/Hakemler: Prof. Dr. Mehmet Dursun ERDEM – Prof. Dr. Nazım Hikmet POLAT – Doç. Dr. Adem POLAT –  
Doç. Dr. Nilüfer İLHAN – Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ

This article was checked by iThenticate.

## TÜRK MODERNLEŞMESİNİN MİSYON VE PRATİĞİNE KARŞI NECİP FAZIL'IN POETİK İTİRAZI

Kemal ŞAMLIOĞLU\*

### ÖZET

Necip Fazıl şiirinin temel belirleyicilerinden olan korku, yalnızlık, ölüm ve çile gibi imgeler, kurduğu şiiri poetik olarak modernleşme sürecine karşı şairin oluşturduğu psikoz olarak tanımlanabilir. Türk edebiyatının Tanzimat'la birlikte batılılaşma evresine geçişi ve Cumhuriyet dönemi tek parti uygulamalarıyla gittikçe artan ve genişleyen Avrupaileşme politikası, dönemin birçok yazar ve şairini etkisine almakla birlikte, bu etkiye karşı tedbirli ve tepkili yaklaşan grubun oluşumuna da zemin hazırlamıştır. Necip Fazıl'ın Abdülhakim Arvâsi ile tanıştıktan sonra yaşadığı zihinsel dönüşüm ise Türk batılılaşmasına ve tek parti uygulamalarına edebî ve politik zeminde itirazın temel sebebidir. Modernleşmenin güçlü bir şekilde hüküm sürdüğü bir evrede Kısakürek'in fevrî icraatlara yönelik entelektüel tepkisi, korku imgesinin oluşumuna sebebiyet verir. Çünkü modernleşen hayatın geleneksel ve kültürel olan ne varsa "yeni" kavramı altında bozguna ve yıkıma uğratması, muhafazakâr bir düşünceye sabit olan ve ilhamını kültürel ve geleneksel köklerinden alan yazarı bu bağlamda rahatsız etmektedir. Bu rahatsızlığı şiirlerinde ve edebî yazılarında sıklıkla kullanan Necip Fazıl, buna karşı oluşturduğu poetik söylemde; Çile, Karacaahmet gibi melankolik, kasvetli ve ölüm duygusunu hâkim kılan kelime başlıklarıyla kendini bulur, bu ise ethosun pozitivist ve maddeci yörüngede güçlenmesine karşı şairin oluşturduğu metafizik ruh halini ifade eder. Bu makalede Avrupaileşme güdüsüyle oluşturulan maddeci ve pozitivist edebiyata muhafazakâr direnç gösteren Necip Fazıl'ın modernleşmeye karşı oluşturduğu psikoz üzerinde durulacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Necip Fazıl, korku, modernleşme, Çile, Tanzimat



\* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Genel Sekreteri, E-posta: ksamlioglu@hbv.edu.tr

---

## **THE POETIC OBJECTION OF NECİP FAZİL AGAINST THE MISSION AND PRACTICE OF TURKISH MODERNIZATION**

### **ABSTRACT**

Necip Fazıl poetry, which is one of the main determinants of the poem, loneliness, death and the image of the ordeal, poetically, can be defined as the psychosis created by the poet against the process of modernization. With the transition of the Turkish literature to the westernization phase with the Tanzimat and the increasing and widening Europeanization policy with the single-party practices of the Republican period, it influenced the many writers and poets of the period, but also paved the way for the formation of the approachable and reactive group against this effect. Necip Fazıl's mental transformation after meeting Abdülhakîm Arvâsî is the main reason for the objection to Turkish Westernization and single-party practices on literary and political grounds. Kısakürek's intellectual reaction to fevral acts leads to the formation of the image of fear. Because what modernized life has to do is defeat the traditional and cultural defeat and destruction under the new concept; Necip Fazıl, who uses this disorder frequently in his poems and literary writings, in his poetic discourse against it; The ordeal finds itself as melancholic, gloomy, and with the word headings that make the feeling of death dominant, which means the metaphysical mood of the poet against the strengthening of the ethos in the positivist and materialist orbit. In this article, we will focus on the psychosis of Necip Fazıl against modernization, showing conservative resistance to materialist and positivist literature created with the motive of Europeanization.

### **STRUCTURED ABSTRACT**

Turkish society faced a major change and transformation with the concern of being European in the axis of Westernization. While this wind of transformation trapped the individual in two plane of understanding, the individual struggled in the need to strongly reveal the different form of life. While the change and transformation caused great fractures, the conflict between the historical memory and the current brought about the crisis of the people. As a way of life, even in the very essence of human life, the Westernizing wind, which makes itself felt, also contained destruction and new debates in every aspect of social fabric. At this point, the debate between the standing of the Westernization and the ones who stand in the face of the opposition has manifested itself in the field of thought, literature and art. Even before the Tanzimat, the breakthroughs and drifts which were not experienced in this dimension, together with the first years of the republic, have manifested itself in the idea world of certain artists.

Necip Fazıl Kısakürek, who benefited from all the possibilities of modern poetry, became a pioneer of a new style in the foundation of Turkish poetry in the period of republic with metaphysical perception, intuition and thinking. Necip Fazıl is a poet who is also close to the emotionality of the society and also to his own individual world. He reaches a portrait that leaves the society with what he asks in his heart

and mind. The fear and asylum match that has fallen into the poet's poetry provides important expansions about his view of man. The poem of Crying Children, in which the sense of compassion comes to the fore, is about the ashes of the orphan children who feel the fear of the evening and their refuge into the poet at night. Those children who do not grow up inside the man who thinks about death will become difficult to be hunted.

Necip Fazıl, from his first poems; He became an artist of emotions and thoughts with metaphysical character formed in individual plan such as gesture, emptiness, death, fear, doubt, affliction, loneliness. The poet gives works on the basis of pure poetry in his early poems. In the first period, we consider the poet, who gives importance to the sound and shape, in the second period trying to create more content based poems. In fact, Necip Fazıl does not go into distinction with the content in his poems.

In the poems of Necip Fazıl, the city is an important image to be emphasized in this plane. Poetry, Sidewalks, Station, Street, Pier, Hotel Rooms, Apartment poems such as the city and city relations reveals. If a generalization is made in these poems of the poet, the city is depicted with negative adjectives. The city on her; is the place of fear, loneliness, ugliness. City design; crisis, loneliness, dead end streets, hotel rooms. The poet who pushed the loneliness into a depression was the city itself. In a sense, the city is a symbol of peaceful time lost. The city in the poems of Necip Fazıl is the city of modern times and the human being is the person of modern times.

In conclusion, it can be said that in the poems of Necip Fazıl the city is an important image that should be emphasized in this plane. Poetry, Sidewalks, Station, Street, Pier, Hotel Rooms, Apartment poems such as the city and city relations reveals. If a generalization is made in these poems of the poet, the city is depicted with negative adjectives. The city on her; is the place of fear, loneliness, ugliness. City design; crisis, loneliness, dead end streets, hotel rooms. The poet who pushed the loneliness into a depression was the city itself. In a sense, the city is a symbol of peaceful time lost. The city in the poems of Necip Fazıl is the city of modern times and the human being is the person of modern times.

**Keywords:** Necip Fazıl, fear, modernization, Skein, Tanzimat

## Giriş

Türk toplumu batılılaşma ekseninde Avrupalı olabilme endişesiyle büyük bir değişim ve dönüşüm ile karşı karşıya kalmıştır. Bu dönüşüm rüzgârı bireyi iki anlayış düzleminde kısıtırken birey farklı yaşayış biçimini kuvvetle ortaya koyma ihtiyacı içerisinde bocalamıştır. Değişim ve dönüşüm büyük kırılmalara sebep olurken tarihi bellek ile mevcudun çatışması insanın bunalımını da beraberinde getirmiştir. Bir yaşama biçimi olarak insan hayatının en özünde bile kendini hissettiren batılılaşma rüzgârı toplumsal dokunun her alanında tahribat ve yeni tartışmaları da bünyesinde barındırıyordu. Tam bu noktada batılılaşmanın biriktirmiş olduklarının yanında bulunanlar ile karşısında duranlar arasındaki tartışma; düşünce, edebiyat ve sanat alanında kendini göstermiştir. Tanzimat öncesi bile bu boyutta yaşanmamış kırılmalar ve savrulmalar Cumhuriyetin ilk yılları ile birlikte kendini belirli sanatçıların fikir dünyasında ortaya koymuştur. Tanzimat öncesi din unsurunun birleştirici özelliği bu dönemde yerini terk ederken seküler bir fikriyatın toplumu yönlendiriyor olması çatışmayı da eş zamanlı olarak

derinleştirmiştir. Türk edebiyatı bu çatışmanın yani seküler olan ile karşısındakinin mücadele alanı haline gelir. Bu bağlamda, Tanzimat'tan bu yana bireyin metafizik dünyasını ele alan edebi bir geleneğin yolu kurulmuş olur.

Modern şiirin bütün imkânlarından istifade etmiş olan Necip Fazıl Kısakürek, metafizik algı, sezgi ve düşünüş biçimiyle Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin kuruluş aşamasında yeni bir tarzın öncüsü olmuştur. Necip Fazıl, toplumun duygusallığına yakın, aynı zamanda kendi ferdi dünyasına da dalan bir şairdir. O, gönlüne ve aklına sorduklarıyla toplumdan ayrılan bir portre çizer. Şairin şiirine sinmiş olan korku ve sığınma eşleşmesi, Necip Fazıl'ın insana bakışıyla ilgili önemli açılımlar sağlar. Merhamet duygusunun öne çıkmış olduğu Ağlayan Çocuklar şiiri, akşam ile korkuyu hisseden öksüz çocukların geceyle birlikte şairin içine sığınışlarını konu edinir. Ölümü düşünen adamın içinde büyümeyen bu çocuklar avutulması güç hal alacaktır.

Ne vakit karanlık kaplarsa yeri,  
Başlar çocukların büyük kederi;  
Bakınır, korkuyla dolu gözleri:  
Ya artık bir daha olmazsa gündüz?

Gittikçe kesilir derken sedalar,  
Gece, bir siyah el gözümü bağlar;  
Duyarım, içime sığınmış, ağlar,  
Bir ufacık çocuk, bir küçük öksüz... (Çile s. 305)

Şairde asıl “ben”, güçlü bir dışı vurma unsuru olarak durur. Kendi zihnini merkeze alan “ben”, kendine yönelik bir iç saldırı ile gün yüzüne çıkar. Bu sıyrılma sonrası dış dünyaya mutlak özgür olma rahatlığıyla eleştirileri sıralar. Yalnızlığın ve korkunun mekânında “ben”, şairin çatışma alanı, ona bakış tarzı da aynı zamanda yalnızlığının kaynağıdır. “Ben” düşüncesi değişkenlik gösterdikçe yalnızlığın şekli de değişecek, şair yüce olan ile olmayan arasında sıkışacaktır.

Ben, kimsesiz seyyahı, meçhûller caddesinin;  
Ben, yankısından kaçan çocuk, kendi sesinin.

Ben, sırtında taşıyan işlenmedik günahı;  
Allah'ın körebesi, cinlerin padişahı.

Ben, usanmaz bekçisi, yolcu inmez hanların;  
Ben, tükenmez ormanı, ısınmaz külhanların.  
Ben, kutup yelkenlisi, buz tutmuş kayalarda;  
Öksüzün altın bahtı, yıldızdan mahyalarda.  
Ben, başı ağır gelmiş, boşlukta düşen fikir;  
Benliğin dolabında, kör ve çilekeş beygir.

Ben, Allah diyenlerin boyunlarında vebâl;  
Ben, bugünküne mazi, yarınkine istikbâl.

Ben, ben, ben; haritada deniz görmüş, boğulmuş;  
Dokuz köyün sahibi, dokuz köyden kovulmuş.

Hep ben, ayna ve hayal; hep ben, pervane ve mum;  
Ölü ve Münker-Nekir; başdönmesi, uçurum... (Çile s. 67)

Necip Fazıl şiirinin “ben” merkezinde saldırdığı sadece öz varlık denetimi değil; aynı zamanda iç dünyasının dışındaki hayatın Batı’ya dönmüş bürokrasisidir. Necip Fazıl’ın O ve Ben’de dile getirdiği bu hususa ilişkin fikriyatı dikkat çekicidir: “Maddeciler, kuru akılcılar, ölçüp biçiciler ve beş hasse kadrosunda yaşayanlar dairemin dışında... Muhteşem tarafları da olmayan, mağrur ve rahat eşekler... Artık düşünün siz; Batı’nın oluşunu, hem de gayet acemi ve tereddütlü dış çizgilerle kopya etmek gayretindeki Tanzimat ve sonrası fikircileri ve edebiyatçıları, benim için ne kadar köksüz ve sahte...” (Kısakürek 2015: s. 71-72).

Çile, soran ve korkunun dehlizinde bocalayan bireyin hayata ve insana dair eleştirilerinin mekânıdır. Eserleriyle çilesini, çilesiyle de eserlerini yoğurmaya çalışan Necip Fazıl, içindeki doğurgan bir yararın kendini hep çile girdabına savurduğundan dem vurur.

Çekilmez akılda bu kadar sancı;  
Akıl bir küçük diş, at, kurtulursun!  
Ölmemenin olsa gerek ilacı;  
Eski rafta ara, belki bulursun! (Çile s.118)

Kendi iç âleminde, kendi hayatının sınır boylarında yine kendisiyle boğuşan şair entelektüel bunalımı ve onu aşma çabalarını Çile şiirinde ortaya koyar. Çile’li bu yolculuğunun bir yankısı da bu dizelerde kendini gösterir:

Aylarca gezindim, yıkık ve şaşkın,  
Benliğim bir kazan ve aklım kepçe,  
Deliler köyünden bir menzil aşkın,  
Her fikir içimde bir çift kelepçe. (Çile s. 17)

Çile’de şairin kendi sınırlı varlığını tecrübe etmede geçirdiği süreçler göz önüne serilir. Bu evreler; ben ve ben, ben ve toplum, ben ve mürşit, ben ve Allah’tır. Çile “arşa gebe” olan şairin çektiği doğum sancısıdır. Mehmet Kahraman’a göre, Necip Fazıl çile kavramını değişik anlamda kullanmıştır: “Ne İslam kültürünün yoğurduğu çiledir bu, ne de batının biçimlendirdiği çile. ‘Crise Intellectuelle’le bir ilgisi vardır, ama onun gibi umutsuzluğa da yol verici değildir” (Kahraman, 1978: s. 20). Çile şiirini

biçim itibariyle dört bölümde değerlendirmek mümkündür. Birinci bölümde; şairin alışkanlıklar dünyasının yıkılışı ve bu yıkılıştan duyulan acı, ikinci bölümde; bunalıma düşen şair artık varoluşun ve varlığın sınırlarını aralar, üçüncü bölümde; şairin bunalımdan kurtulmak için arayışı, dördüncü bölümde; şairin artık hakikatin merkezinde kendi beniyile Allah'ı buluşu anlatılmıştır. “Şiir boyunca süren çile olgusu hem şairin problemidir, hem de bir okuyucu olarak bizi de etkilemektedir. Biz de çileyi bir tiyatro varmış gibi önümüzde adım adım izlemekteyiz şiir boyunca. Şairin beyninde filizlenen ve yüreğine doğru akıp giden, şairin tek gıdası halini alan acı bizim yüreğimize de akmakta. ‘Çile’yi okurken biz de bir takım problemler edinmekteyiz kendimize. Şair derecesinde olmasa bile biz de düşünmekteyiz; havayı koklamakta, ötelerde ne var ne yok, bir kara mı hazırlayalım kendimizi, bir yağmura mı yoksa bir dolu yağacak da yeni yeni gözüken genç genç filizlerimizi mi kıracak, bunu sezinemeye çalışmaktayız. Şairin gelecek umutlarının bir kırağı tarafından kırılıp geçirilişi karşısında şair gibi biz de ürpermekteyiz... ‘Çile’ bütün güzel söylenmişliğin ve dış olgunluğun yanı sıra söylenmesi gereken iç zenginliğe de sahiptir... ‘Çile’, varlık problemi çevresinde dolanır. Problem şairin kendi varlığı değildir, asıl problem genel anlamda varoluştur...” (Kahraman, 1978: s. 16-17).

“Necip Fazıl’ın hayatının izdüşümü olan Çile eserindeki şiirler, yaratıcı sürecin tüm sancılarını yansıtmaktadır. Bu eserdeki şiirlerin anlam dünyası metonimik bir yapıya sahiptir. Bu yapının merkezinde “ben”, “ben”in etrafında ise beş temel unsur ve bunların zıt kavramları yer almaktadır. Yaşam/ölüm, dünya/öte dünya, akıl/iman, boşluk/hakikat ve Yaradan/yaratılan “ben” in merkeze yerleştirildiği bir dünya içinde anlamlandırılarak işlenmiştir. Çile’de “ben” kaynaklı kaygı durumunun yarattığı bu yapı şiir dilini de etkilemiştir. Zor beğenen, tatmin olmayan, titiz bir karaktere sahip şairin, yaşadığı kaygıları, çatışmaları, sancuları anlatmaya çalışırken “ben” kaynaklı trajedisine estetik bir sancının daha eklendiği görülür. Öznenin sancısı yalnızca “varlık”ı anlamlandırma safhasında yaşanmamış, anlamı taşıyan kelimeleri bulma sürecinde de devam etmiştir. Bu nedenle Orhan Okay, Necip Fazıl şiirini “estetik/poetik kaygılar ve inanç/ideal kaygılar” taşıyan şeklinde sınıflandırmıştır” (Saltık, 2015: s. 82). Şairin korkusunun en önemli tetikleyicilerinden biri, batılılaşma sürecinde savrulan karakter ve zihniyet değişimi, bir diğeri ise bu dönüştürücü güç karşısında fikriyatsız ve savunmamız Müslüman düşüncesi olmuştur.

Tutuşturanlar, lûgat kitabını elime,

Bilsin: Allahtan başka bilmiyorum kelime. (Çile s. 45)

Necip Fazıl, ilk şiirlerinden itibaren; vehim, boşluk, ölüm, korku, şüphe, ızdıraplar, yalnızlık gibi ferdi planda oluşmuş metafizik karakterli duygu ve düşüncelerin sanatçısı olmuştur. Şair, ilk dönem şiirlerinde saf şiir temelinde eserler verir. Birinci döneminde sese ve şekle oldukça önem veren şairi ikinci döneminde daha çok muhtevaya dayalı şiirler kurma çabası içinde görürüz. Buna mukabil aslında Necip Fazıl, şiirlerinde muhteva ile şekil ayırımına gitmez aksine muhteva ile şekil unsurunu birlikte değerlendirir.

Necip Fazıl’ın şiirlerinde şehir bu düzlemde üzerinde durulması gereken önemli bir imgedir. Şair, Kaldırımlar, İstasyon, Sokak, İskele, Otel Odaları, Apartman gibi şiirlerinde şehir ve şehir ilişkilerini gözler önüne serer. Şairin bu şiirlerinde bir genelleme yapılacak olursa, şehir olumsuz sıfatlarla resmedilmiştir. O’nda şehir; korkunun, yalnızlığın, çirkinliğin mekânıdır. Şehir tasarımı; bunalım, yalnızlık, çıkmaz sokaklar, otel odaları kavramları vermektedir. Yalnızlığa iten de şairi bunalıma savuran da şehrin kendisidir. Bir anlamda huzurlu vakitlerin yitirildiği bir simgedir şehir. Necip Fazıl’ın şiirlerindeki şehir modern zamanların şehri, insanı da modern zamanların insanıdır. Modernleşme sürecinin insanı getirdiği yer net bir şekilde şiirlerde ortaya konur. Şehir insanının sosyal ilişkilerini belirleyen temel ilke rasyonalite, hayatı biçimlendirmekte ve modern insanı yeni bir tip olarak

dönüştürmektedir. İnsan yaşadığı çevrenin rengini almakta ve kendisi de o biçimlere evrilmektedir. Şehir kendi sokak ve caddelerinde bireyleri doğurmakta, birey ise özden uzaklaşma haliyle kendini yeniden kurmaktadır. Rasim Özdenören'in tespitinde olduğu gibi Necip Fazıl "modern hayatın içindedir. Fakat onu benimsemediği, reddettiği, onun dışına çıkmak istediği besbellidir. O, hayatın kendisinde doğurduğu hafakanın da farkındadır. Bütün bu yönlerden de modern hayatın keskin bir eleştiricisi olma görevini üstlenir" (Özdenören, 2004: s. 146).

Bir merhamettir yanan, daracık odaların,  
İsli lâmbalarında, isli lâmbalarında.

Gelip geçen her yüzden gizli bir akis kalmış,  
Küflü aynalarında, küflü aynalarında.

...

Ağlayın, âşinasız, sessiz, can verenlere,  
Otel odalarında, otel odalarında!.. (Çile s. 161)

....

Nur yolunu tıkıyor yüzbir katlı gökdelen.  
Bir küçük iğne yok mu, şehrin kalbini delen? (Çile s. 173)

Necip Fazıl Kaldırımlar şiirinde; yalnızlık, korku ve ölüm izleklerini birlikte işler. Şair, diğer şairlerde olduğu gibi yalnızlığı tamamıyla sosyal sebeplere, hayatı anlayış ve algılayış şekline bağlamaz. Mehmet Kaplan "Şiir Tahlilleri-2" adlı eserinde: "Necip Fazıl, dünya görüşü bakımından çağını ve çevresini beğenmeyen bir şairdir" (Kaplan, 1997: 79) değerlendirmesinde bulunur. O'nun yalnızlığında önce ruh, sonra birey, sonra da toplum vardır. Şairin Kaldırımlar şiirinde bir korkuyu anlattığını ifade eden Orhan Okay; "Bu korkunun yalnızlık, karanlık ve dev motifleriyle temsil edildiğini, korkunun kaldırımlardaki kişinin içinde damla damla büyüdüğünü" ifade eder (Okay, 1987: s. 34).

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;  
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.  
Yolumun karanlığa saplanan noktasında,  
Sanki beni bekleyen bir hayâl görüyorum. (Çile s. 156)

"Şairin hareket halinde olmasına rağmen bir dehlizi andıran bu dar, karanlık ve kapalı dekor devam eder. Kaldırımlar ve sokak kelimelerin sık sık tekrarlanmasıyla bu kasvetli mekân bir musallat fikir daha doğru bir deyimle şairin hayatına şekil veren bir kader haline geliyor. Onun dünyası bu dar ve karanlık sokaklardan kaldırımlardan ibarettir" (Kaplan, 1997: s. 57). İçinde bulunulan ruh hali şiirde; yalnızlık, korku ve ölüm duygularıyla birlikte verilir. Gece karanlığında arkasına bakmadan yürüyen ve şairi temsil eden bu insan, karanlıktan, meçhulden korkmaktadır.

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;  
 Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.  
 İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık;  
 Biri benim, biri de serseri kaldırımlar. (Çile s. 157)

Kaldırımlar şiiri, şairin şehre ilişkin en keskin verdiği cevabı terennüm eder. Kaldırımlarla bütünleşen bireyin evi ve yurdu kaldırımlardır. Kendini kaldırımlara bırakan birey artık “kaldırımların emzirdiği çocuk”tur. Modern insanın görünümünü de içerisinde barındıran şiirde birey yalnızdır ve fakat kaldırımlar ile birbirini tamamlayan iki varlıktır. Şairin iç dünyası ile bulunduğu mekân arasında ilişki daha belirgin hale gelir ve artık manzara daha korkutucu bir özellik alır.

Necip Fazıl şiirinde korku önemli bir duygu olarak endişeden çok daha etkili verilir. Şairin ruh hali ve endişesi korku olarak görünmekte ve bu korku şiirde; cin, ölü, mezar şeklinde imgeleşmektedir. Necip Fazıl’ın şiirindeki korku unsuru, şairin hayatı tetkik edildiğinde de kendini gösterir. Şairin çocukluk döneminde Çemberlitaş’taki büyük konakta yaşadıkları onun korkusunun besleyici unsuru olmuştur. Hastalıklar, vehimler, üzüntüler ve geniş aile çevresinde yaşanan ölümler mizacını ve bilinçaltını etkilemiştir. Şair, doğup büyüdüğü konaktan şöyle bahseder: “Ben yirmi odalı eski bir konakta doğdum. Bu konağın hatırası, üzerimde, tesirlerin en deriniyle hüküm sürer... Bacalardan, pencerelerden giren sert bir rüzgârın eseri gibi her saniye konaktaki yirmi odanın birden kapıları susmak bilmeyen gıcırtilarla açılıp kapanıyor. Yavaş yavaş adım atan ihtiyarların terlikleriyle, hızlı hızlı yürüyen gençlerin ökçelerinden çıkan sesle, etek hışırtıları, odalardaki mırıltılar, kahkahalar, konağa hayatıyeti taşkın bir âlem manzarası vermişti... Kalabalığı makul hududu aşan bu uğultulu aile içinde sonsuz bir yalnızlığa mahkûm olmuştum...” (Kısakürek, 2010: s. 7-8). Orhan Okay’ın da bu konağa ilişkin tespitleri önemlidir: “İçinde yetiştiği taş konak ve onu çevreleyen aile, uzun yıllar hayatta kalan anne, Necip Fazıl’ın dava adamı kişiliğinden çok ferdî varlığında, sanatkârlığında derin izler bırakmıştır. Bunlar onun dramatik, bir taraftan da nostaljik yanındır ve zannediyorum hayatı boyunca peşini bırakmamış, huzur aradıkça onlara sığınmış, yine de bir iç sızısı olarak zaman zaman onu rahatsız etmiştir” (Okay, 2005: s.9). Bir Yalnızlık Gecesinde Vehimleri adlı hikâyesinde şairin kendisini “akrebin kısırcı halinde marazi bir hassasiyet”in dişlediğini söylemesi, korkularının başlangıcını otaya koyar. Bu korku hali zamanla derinleşecek, şairin yalnızlığı ile büyük bir ıstıraba dönecek ta ki Abdülhakîm Arvâsî’yi tanıyınca yani otuzlu yaşlara gelinceye kadar. Şairin gençlik yıllarındaki korkunun adı metafizik korkudur. Meçhul ayak sesleri, cinler, hayaletler gibi korku unsuru kavramlar şairin şiir dünyasında etkili olur. Şairin mizacı ile yaşadıkları ve bu hikâye edilmiş imgeler onun şiiri üzerinde tesir oluşturan faktörlerden olmuş ve şair, sebebi belli olmayan bir iç sıkıntıya tutulmuştur.

Necip Fazıl’ın çocukluğundan gelen korku yüklü mizacı şiirlerinde sahici bir tecrübeye dayalı bir canlılık oluşturur. Şairin Gece Yarısı adlı şiirinde; gecenin en karanlık anında periler, derinlerden gelen nefesler korku unsurları olarak verilir.

Her gece periler uyur odamda,  
 Derinlerden gelir uzun nefesler,  
 Yanan mum bir rüya seyreder camda,  
 Bir ağır hastanın nabzıdır sesler. (Çile s. 212)



Şiirde kendini hissettiren ruh hali diğer mısralarda derinleşerek korkutucu bir hal alır. Tavan alçalır, yükselir duvarda parmaklar küçülür, büyür ve bu korku, çivide asılı elbisenin canlanması olarak resmedilir.

Gittikçe alçalır, yükselir tavan,  
Duvarda küçülür, büyür parmaklar.  
Elbisem çivide canlanır o an,  
İçinde bir başka vücudu saklar. (Çile s. 212)

Şairin Çan Sesi adlı şiiri isminden mürekkep okuyucuda ilgi uyandıran bir özelliğe sahiptir. Medeniyetimizin unsurları arasında bulunmayan çan sesi, ürperti veren korkunç sesi ile yabancılığı şuuraltıyla birleştirerek bizleri şairin ruhunun derinliklerine götürür. Çeşitli unsurlar yoluyla şiirde metafizik korku kendini gösterir. Durmadan çalan çan, sesle gelen metafizik endişe ve böyle bir ruh hali şiirin temel çizgisini oluşturur. Necip Fazıl, Çan Sesi adlı şiirde korkuyu benlik merkezinde ontolojik bir problem olarak görmez. Bu korku batılılaşma korkusunun çan sesiyle imgenmiş halidir.

Odamda yanan mumu üfledi bir çan sesi.  
Gözlerim halka halka gördü bu uçan sesi.  
Önümden bir hız geçti, aktı ateşten izler;  
Açıldı kıvrım kıvrım toprak altı dehlizler.  
Şimşekler yanıp söndü, şimşekler sönüp yandı;  
Derindeki sarnıçta durgun sular uyandı. (Çile s. 121)

Şairin Boş Odalar şiiri korku öğeleriyle tezyin edilmiş bir şiirdir. Evin boş odalarında duvarlara sinmiş bir hayaletin mumla gezmesi, güneşin batışı esnasında eski kafeslerin duvarda aksı, sürüyü toparlayan sesin kapının tokmağını vurması, sert bir hıçkırık sesinin duyulması şiirde korku imgesiyle derinleşmektedir.

Şu karşı evin boş odalarında,  
Duvarlara sinmiş bir hayâlet var.  
Elinde mum, gece ortalarında,  
Bucak bucak gezer, birini arar.

Camlar tutuşurken, eski kafesler,  
Beyaz duvarlara aksetmiş, durur.  
Dağınık sürüyü toplayan sesler,  
Kapıya sokulup tokmağı vurur.  
Sonra işitilir sert bir hıçkırık,  
Basar odaları belirsiz cinler.

Karanlık avluda döner bir çıkırk;  
Sanırsın, kundakta bir çocuk inler.

Akşam, dağılırken yerli yerine,  
Bu evin önünde ürperiyorlar.  
İçlerinden, kendi kendilerine:  
Şu karşı ev tekin değil, diyorlar. (Çile s. 211)

Necip Fazıl, Çile şiirinin ilk bölümünde; iç dünyasında vuku bulan değişimi kıyamet imgesiyle anlatır. Ruhundaki değişimin kahramanları “ses” ve “ok”tur. Şair hakikat gibi yaşamış olduğu hayatının yıkılışını şiirde korku ve ıstırapıyla sunar. Batılılaşmanın toplum üzerindeki etkileri şairde korku imgesiyle kendini gösterir. Korku şairin “ben”inde batılılaşmanın tesirine bir tepki olarak görülebilir. Şairin can elmasının bir anda kül olması onu yoklukla burun buruna getirmiştir. Ve tüm bildiklerini öz ağzından kusması büyük bir değişimi ortaya koyar.

Gâiblerden bir ses geldi: Bu adam,  
Gezdirdin boşluğu ense kökünde!  
Ve uçtu tepemden birdenbire dam;  
Gök devrildi, künde üstüne künde...

Pencereye koştum: Kızıl kıyamet!  
Dediklerin çıktı, ihtiyar bacı!  
Sonsuzluk, elinde bir mavi tülbent,  
Ok çekti yukardan, üstüme avcı.

Ateşten zehrini tattım bu okun,  
Bir anda kül etti can elması.  
Sanki burnum, değdi burnuna (yok)un,  
Kustum, öz ağzımdan kafatasımı. (Çile s. 16)

Çile adlı şiirinden sonra şairde korku artık ortalarda yoktur. Şair artık metafizik ile bir sonuca ulaşmış ve endişe, korku şiirinde bahsedilen anlamda terk edilmiştir. Artık Çile şiiri sonrası şairde korkunun adı Allah korkusu olmuştur.

Necip Fazıl, yenilgiler içerisinde akıl gözüyle değil, gönül gözüyle çıkabileceğini ve gerçeğe ulaşabileceğini fark eder. Tek ve insanı yanıltmayan gerçeğin Allah’ın sonsuz gücünde olduğunu fark eden şair kendini arındırmanın bilincine de varmıştır. Şair, artık şiirin varmak istediği yeri saptamaya çalışır. “Ana gayesi, mutlak hakikati usûllerin en ince ve en giriftiyle aramak olan şiir... İşte şiir ve

gayesi!... Evet, şiirin bu en gizli ve en mücerret gaye etrafında müşahhas ve soydaş gayeleri güzellik, heyecan, âhenk, eda gibi işporta malı ölçülerden evvel ve sonra, remzilik ve sırrılıktır” (Çile s. 476).

Necip Fazıl, tasavvufu temasında hayatında yaşadığı değişiklikler için, tutunduğu şiiri bir mihenk taşı yapacak ve bütün sorularını cevaplarını bu değişmez kiblede haykıracaktır. Allah inancıyla yaşadığı değişim ve sarsıntı, tasavvuf ve nefisle mücadele olarak kendini gösterecektir. Şair “...biricik meselem sonsuza varmak” ifadesinin verdiği şuur ve kararlılığı sayesinde bilinmezlik, şüphe çukurlarından kendini kurtaracaktır. Şairde sonsuza varmak, içsel yolculuğun izdüşümünden çok, ölüm ötesindeki metafizik varoluştur. Necip Fazıl'ın tasavvuf ile tanışmasına atıfların yapıldığı şiirlerinde derin metafizik unsurları bulmak mümkündür. Şair, Sonsuzluk Kervanı adlı şiirinde Allah dostlarını nurdan heykellere benzeter.

Gidiyor, gidiyor nurdan heykeller...

Ufuk, önlerinde bayrak kulesi.

Bu gidenler, Altın Kol Silsilesi;

Ölçüden, ahenkten daha güzeller.

Gidiyor, gidiyor, nurdan heykeller... (Çile s. 65)

Necip Fazıl'ın arayışındaki en temel unsurlar metafizik olgulardır. Şairin nefsi ile olan savaşı kendini gerçekleştirme yolunda seküler olandan uzakta marifete yakınlıktadır. Şair, bu savaşında nefsi, azılı bir düşman olarak görmesiyle kişiselleştirir.

Hırsıma ne şöhret yetti ne de şan,

Döndüğüm her nokta, dünyadan nişan,

Nefsimin ardından koştum perişan,

Ondan bir kıl bile avlayamadım.

Şairin, O Diyorsa şiiri birçok yönden çeşitlilik gösterir. Bu şiir, Necip Fazıl'ın mürşit olarak kabul edip izinden gideceği Abdülhakîm Arvâsî'nin yoldaki kandilleri imlemesi bakımından şairin ruh dünyasındaki inkişaf damarlarını ortaya çıkarır. Şairin benlik ve nefsi ile mücadelesi şiirine yansır. “Necip Fazıl'ın monografik çerçevesindeki en köklü değişikliklerden biri olarak görülen 1934'te Abdülhakîm Arvâsî'yle tanışması, var olan şartların ve sanatkârane algının yeniden bulgulanmasını beraberinde getirmiştir. Bu şartlar Necip Fazıl'ın Nakşibendî şeyhi Abdülhakîm Arvâsî'ye kadarki yaşam periyodunun ve kültür formasyonunun aşağı yukarı Batı'ya göre şekillenmiş olmasıyla yakından ilişkilidir” (Polat, 2017: 431).

Gözüm, aklım, fikrim var deme, hepsini öldür!

Sana çöl gibi gelen, O, göl diyorsa göldür! (Çile s. 82)

## Sonuç

Cumhuriyetin ilanı sonrası tek parti iktidarı ve inkılaplar pozitivist anlayışı merkezde tutarken Türk şiiri didaktik, yüzeysel bir hal alır. Şiirde oluşan bu atmosfer Necip Fazıl'ın derinlikli, metafizik, mistik şiirleriyle değişim göstermiştir. Şairin ilk dönemi korku, ürperti, vehim, kâbus, gurbet, marazi duygular düzleminde arayışlar ile geçer. Necip Fazıl ikinci döneminde Abdülhakîm Arvâsî ile tanıştıktan sonra tasavvufa yönelmiştir. Üçüncü dönem siyaset ve mücadele yıllarıdır.

Türk edebiyatında Tanzimat'tan bu yana en önemli problem alanlarından biri batılılaşmanın dönüştürücü etkisi ile hakikatin uyum sorunu olmuştur. Bu uyum sorununu en çok konu edinen edebi tür ise şiirdir. Cumhuriyet döneminin en önemli şairlerinden biri olan Necip Fazıl, şiiriyle zihniyet değişiminin kalkış noktalarına itirazlarını güçlü bir şekilde ifade etmiştir. Şair, batılılaşmanın getirdiği dönüştürücü veya yerinden edici etkisine karşı korku'sunu büyütür. Ben etrafında şekillenen Necip Fazıl şiirinde içe kapanış daha çok metafizik olgular düzleminde gelişmiştir.

Şairin kaygısı ve korkusu sadece fitrata ilişkin bir değerlendirme olamayacağı gibi batılılaşmanın getirdiği dönüştürücü yaşam dayatmasının bir sonucu olarak da görülebilir. Necip Fazıl şiirinin Batılı anlayışla çatışıyor olmasının en temel izleği İslâmi inanç kaygısına bağlanabilir. Onun korkusunun temelini, kendi öz dünyası ve medeniyetinin tasavvuruna olan inancı besler. Ayrıca Necip Fazıl'ın korku'sunun bir diğer oluşum evresini metafizik şiir anlayışı dönemi öncesi mevcut siyasi iktidar olarak da görmek mümkündür. Mevcut Cumhuriyet modernleşmesini Batılı referanslar üzerinden yürüten anlayış karşısında da şair Doğulu mistik metafizik ruhi duruş gösterecektir.

Necip Fazıl şiirindeki içsel zihniyet değişimi, şairin şiirlerini ontolojik açıdan tanımlayan bir hayat hikâyesine dönüşür. Şair, Abdülhakîm Arvâsî'den sonra şiir anlayışında metafizik temellendirme yolunu seçer. Şairin tercih etmiş olduğu yol mistik anlayışın altyapısını oluşturmuştur. Ve artık tarihsel kavganın fitili ateşlenmiştir. Necip Fazıl şiirinin metafizik okuması yapıldığında, şiirindeki yıkıcılık ve seküler alana ilişkin korku ile endişe kendini gösterir. Temel problem modern insanın konumlanma sorunudur. Mutlak hakikatin peşinde koşan insanın realiteyi parçalayan mistik başkaldırısı şairin kendine belirlediği yoldur.

## KAYNAKÇA

- Kahraman, Mehmet (1978). "Türk Edebiyatında Yüzakı 'Çile'" (IV), *Mavera*, Aylık Edebiyat Dergisi, Yıl: 2, C. 2, S.16-17-20. Eylül.
- Kaplan, Mehmet (1997). *Şiir Tahlilleri-2*. İstanbul: Dergâh Yayınları. S. 57-79.
- Kısakürek, Necip Fazıl (2010). *Hikâyelerim*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- \_\_\_\_\_ (2015). *O ve Ben*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları. 37. Baskı.
- \_\_\_\_\_ (2018). *Çile*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları. 89. Basım.
- Okay, Orhan (1987). *Necip Fazıl Kısakürek*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S. 34.
- \_\_\_\_\_ (2005). *Necip Fazıl Kısakürek Özel Sayısı*, Ankara: Hece Aylık Edebiyat Dergisi Y. 9, S. 9. Ocak.
- Özdenören, Rasim (2004). *Necip Fazıl Kısakürek, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, İslamcılık*, (Ed. Yasin Aktay), İstanbul: İletişim Yayınları. S. 146.
- Polat, Adem (2017). *Necip Fazıl Şiirinde Batılılaşmanın Getirdiği Kökensel Korku ve 'Özne' Direnişi*, Ankara: Turkish Studies, S. 431.
- Saltık, Erdem (2015). *Çile'den Hareketle Necip Fazıl'ın Anlam Dünyası*, Erdem Dergisi, S. 82.